

แนวทางการสื่อสารของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

Communication Guidelines of Leaders for Agricultural Productivity Enhancement
Center in Bang Len District, Nakhon Pathom Province

ณัชชา ศิริธนาธร นิเทศศาสตร์, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Natcha Sirinthathorn. *Communication Arts*, Nakhon Pathom Rajabhat University
E-mail: natcha@webmail.npru.ac.th

Received: 19 February 2021 ; Revised: 1 March 2021 ; Accepted: 5 April 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) คุณลักษณะและบทบาทของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร 2) การสื่อสารของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร 3) วิเคราะห์ผลของการสื่อสารจากผู้นำที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร และ 4) แนวทางการสื่อสารของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิเคราะห์เอกสารจากแหล่งต่างๆ การสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การจัดเวทีชุมชน และผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้นำ สมาชิก และบุคลากรภาคีรัฐที่มีส่วนร่วม ผลการวิจัย ดังนี้ 1. คุณลักษณะของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ประกอบด้วย บุคลิกภาพและทักษะความรู้ความสามารถ ด้านบทบาทของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ประกอบด้วย บทบาทในกระบวนการทำงานและการเป็นผู้กระตุ้น 2. การสื่อสารของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ประกอบด้วย องค์ประกอบการสื่อสาร ได้แก่ ผู้ส่งสารสารสื่อ และผู้รับสาร 3. การวิเคราะห์ผลของการสื่อสารจากผู้นำที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่าผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร เป็นปัจจัยหลักของความสำเร็จด้านการส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิก สามารถเสริมสร้างพลังจากการปฏิบัติจริง และแก้ปัญหาการผลิตสินค้าเกษตร 4. แนวทางการสื่อสารของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ประกอบด้วย 1) มีความชัดเจนในวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร 2) มีความชัดเจนในบทบาทของตนเอง 3) ยึดหลักการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม 4) การเป็นผู้สร้างและให้ความหมายในกระบวนการสื่อสาร 5) การจัดการสารหรือข้อมูลความรู้ได้อย่างเหมาะสม

- 6) การเป็นช่องทางในการถ่ายทอดและแพร่กระจายข่าวสารที่ได้รับมาจากนักส่งเสริมการเกษตร
 7) การกระตุ้นให้สมาชิกทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน 8) การใช้สื่อที่หลากหลายอย่างผสมผสาน และ 9) การเป็นนักประสานงานเพื่อสร้างและพัฒนาเครือข่าย

คำสำคัญ : วิธีการสื่อสาร ผู้นำ ศูนย์เรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

Abstract

The purposes of this research were to study 1) The characteristics and roles of leaders for the Agricultural Productivity Enhancement Center, 2)The communication of leaders for the Agricultural Productivity Enhancement Center, 3)Analyze the effects of communication from the leaders on participating in the activities of the Agricultural Productivity Enhancement Center, and 4)The communication guidelines of the leaders for the Agricultural Productivity Enhancement Center in Bang Len District, Nakhon Pathom Province. Qualitative research methods consisting of document analysis from various sources, in-depth interviews using semi-structured interview forms, participatory observation, and organizing community forums were used to collect the data, and the key informants, leaders, member, and government personnel involved.

The research found that 1. The attributes of the leaders for the Agricultural Productivity Enhancement Center were personality and knowledge skills and role of the leader were role in the work process and motivation. 2. The communication of the leaders for the Agricultural Productivity Enhancement Center were communication element Including sender message channel and receiver. 3. Analysis of communication results from the leader towards participation in activities were the leaders for the Agricultural Productivity Enhancement Center it is the main factor of success promotion of members' participation in activities. It can strengthen the power of practice and solve problems of agricultural product production. 4. The communication guidelines of the leaders for the Agricultural Productivity Enhancement Center were as follows: 1) The clear objectives of the communication, 2) The clarity of own roles, 3) Following the principles of participatory communication, 4) To be a creator and giver in communication process, 5) Proper information or knowledge management, 6) To be a channel and publish an information from Agricultural promoter, 7) Stimulate members to give their opinions equally, 8) The various use of mixed media, and 9) Being a co-ordinate for networking and developing network.
 Keywords: communication methods, leaders, agricultural productivity enhancement center

บทนำ

จากแนวทางการพัฒนาประเทศและนโยบายคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร โดยเน้นให้มีศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรในชุมชน เพื่อให้ 1) เป็นจุดถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรของชุมชน และ 2) เป็นที่ให้บริการข้อมูลข่าวสารและบริการด้านการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกรมส่งเสริมการเกษตร จึงได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ขึ้น เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรของชุมชนที่เกิดจากปัญหาของชุมชนและสามารถตอบสนองความต้องการด้านการเกษตรของชุมชนได้ และเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเกษตร โดยเน้นการเรียนรู้จากเกษตรกรต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2559, หน้า 1)

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร เขต 2 มี 8 จังหวัด คือ กาญจนบุรี นครปฐม ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร และสุพรรณบุรี ซึ่งศพก. อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ได้รับผลการประเมินและจัดระดับการพัฒนาอยู่ในระดับ A ข้อมูล ณ วันที่ 24 พฤษภาคม 2560 สถานที่ตั้งบ้านบัวล้มช้าง หมู่ที่ 9 ตำบลหินมูล อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม สินค้าหลัก คือ ข้าว เกษตรกรต้นแบบเจ้าของแปลงเรียนรู้ คือ ผู้ใหญ่ไพรัช เสงี่ยมเจริญ (สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 2 จ. ราชบุรี, 2560) ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรแห่งนี้สามารถแก้ไขปัญหาให้กับชุมชน ช่วยลดต้นทุนในการผลิตข้าว ผู้ใหญ่ไพรัชเป็นผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ที่มีความสามารถในการสื่อสารเป็นอย่างดี มีแนวทางการสื่อสารที่หลากหลายเพื่อเชื่อมโยงกลุ่มเกษตรกรให้เข้ามามีส่วนร่วม มีใจรักในการถ่ายทอดความรู้ให้ชาวบ้านหรือสมาชิกได้รับรู้ ได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรหลายแห่ง นอกจากนี้ผู้ใหญ่ไพรัชยังได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ในระดับจังหวัดอีกด้วย

การสื่อสารชุมชนนับเป็นศาสตร์ที่มีความสำคัญ และมีความจำเป็นในการศึกษาให้ได้องค์ความรู้รอบด้านมากยิ่งขึ้นในทุกวันนี้ เพราะต้องนำมาใช้ในมิติการสื่อสารที่มีความหมาย เข้าถึง และใช้ประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้น การพัฒนาการสื่อสารของผู้นำการเกษตรจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ขณะที่ผลการศึกษาของ Rogers (1995, P. 293) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะดังนี้ ผู้นำทางความคิด มีคุณลักษณะ 4 ประการ คือ มีการสื่อสารจากภายนอก เข้าถึงผู้อื่นได้ง่าย มีสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ มีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะนี้ผู้สำรวจสามารถมองเห็นความเคลื่อนไหวทุกจุดในหมู่บ้านและสามารถเก็บข้อมูลได้ทั้งหมด จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า ผู้ใหญ่ไพรัช เป็นผู้นำการถ่ายทอดองค์ความรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การขยายผลการทำการเกษตรอย่างยั่งยืนให้กว้างขวาง มีวิธีการสื่อสารที่หลากหลาย มีคณะทำงานหลัก 10 คน มีสมาชิกทั้งหมด 70 คน ครอบคลุมพื้นที่บริเวณใกล้เคียง ได้แก่ หมู่ 1 หมู่ 3 หมู่ 10 ตำบลหินมูล หมู่ 19 ตำบลบางหลวง และหมู่ 5 ตำบลไทรงาม นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายการทำงานพัฒนา 10 กลุ่ม ครอบคลุมพื้นที่อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

จากปรากฏการณ์ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่าผู้ใหญ่ไพรัช เสงี่ยมเจริญ เป็นผู้นำที่มีความสามารถด้านการส่งเสริมการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จนเกิดการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการสื่อสารของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ซึ่งผลการศึกษาคั้งนี้จะนำไปสู่การพัฒนาวิธีการสื่อสารของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร เพื่อเป็นฐานการพัฒนาและขยายผลสู่พื้นที่อื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะและบทบาทของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
- 2) เพื่อศึกษาการสื่อสารของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
- 3) เพื่อวิเคราะห์ผลของการสื่อสารจากผู้นำ ที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
- 4) เพื่อนำเสนอแนวทางการสื่อสารของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้เป็นแนวทางในการเข้าถึงปัญหาการวิจัย ดังนี้

- 1) แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ เพื่อใช้อธิบายและทำความเข้าใจเรื่องของคุณลักษณะและบทบาทของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ว่าเป็นไปตามตามแนวคิดของ Greenleaf (1977) เรื่องผู้นำแบบไม่บริการเป็นแนวคิดในการเสริมพลังอำนาจ คุณภาพ การสร้างทีมงาน และการบริหารแบบมีส่วนร่วมถึงจรรยาบรรณการให้บริการ ซึ่งรวมอยู่ในปรัชญาของการบริหาร กล่าวว่า “โมเดลของภาวะนำผู้นำควรเน้นที่การให้บริการผู้อื่น ส่งเสริมความสำคัญของชีวิตกลุ่ม และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ”
- 2) แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสาร เพื่อใช้อธิบายและทำความเข้าใจเรื่องของการสื่อสารของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ว่าเป็นไปตามแนวคิดของเบอร์โล (Berlo, 1960) ที่ว่าด้วยเรื่ององค์ประกอบของการสื่อสาร ประกอบด้วย ผู้ส่งสาร สาร สื่อและผู้รับสาร และปัจจัยหลักที่มีความสำคัญต่อขีดความสามารถของผู้ส่งและผู้รับ ที่จะทำให้การสื่อความหมายนั้นได้ผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด ได้แก่ ทักษะในการสื่อสาร เจตคติ ระดับความรู้ ระบบสังคมและวัฒนธรรม
- 3) แนวคิดการสื่อสารเพื่อชุมชน เพื่อใช้อธิบายและทำความเข้าใจเรื่องแนวทางการสื่อสารของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ว่าเป็นไปตามแนวคิดของพรสิทธิ์ พัฒนานุรักษ์ (2559, หน้า 33) ที่กล่าวว่า การสื่อสารชุมชนโดยทั่วไปแล้วนิยมใช้สื่อบุคคลและเครือข่ายการสื่อสาร ทำการสื่อสารไปยังชุมชนเป้าหมาย เพราะมีความใกล้ชิดเป็นกันเองในชุมชน อีกทั้งมีพื้นฐานของวัฒนธรรมชุมชนหรือความสนใจอย่างเดียวกันเป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดความผูกพันกันเป็นทุนเดิม

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่องแนวทางการสื่อสารของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้เทคนิคที่อิงหลากหลายวิธี (multi-method) และเพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูล (triangulation) ประกอบด้วย การรวบรวมและวิเคราะห์เอกสารจากแหล่งต่าง ๆ (documentary research) การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (in-depth interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (participant observation) และการจัดเวทีชุมชน

เพื่อวิเคราะห์สังเคราะห์วิธีการสื่อสารของผู้นำและถือเป็นการนำข้อมูลคืนให้ชุมชนอีกด้วย ซึ่งจัดขึ้น ณ ลานอนุสรณ์ประสาศศุขย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2562 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) คือ ผู้นำ สมาชิก และบุคลากรภาครัฐที่มีส่วนร่วม โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 36 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานของศพก. คือ ผู้นำและคณะทำงาน รวม 11 คน 2) ตัวแทนของผู้รับสาร ข้อมูล ความรู้จากผู้นำ เป็นสมาชิกที่มีส่วนร่วมกับการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร และเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง 2 ปีขึ้นไป จำนวน 20 คน และ 3) บุคลากรภาครัฐที่มีส่วนร่วม ได้แก่ นักวิชาการเกษตรและนักวิชาการด้านการสื่อสาร จำนวน 5 คน การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีเจาะจง (purposive sampling) และใช้วิธีการนำเสนอผลการศึกษโดยพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (descriptive analysis)

สรุปผลการวิจัย

ในการนำเสนอผลการวิจัยจะเรียงตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 4 ข้อ ตามลำดับ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะและบทบาทของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร การนำเสนอผลการวิจัยในที่นี้ได้แบ่งเป็น 2 ส่วน ข้อค้นพบส่วนที่หนึ่ง คือ คุณลักษณะของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร แบ่งได้เป็น 2 ประเด็น

ด้านบุคลิกภาพของผู้นำ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

- 1) มีจิตใจเป็นนักสู้ มีความอดทน สิ่งใดไม่รู้ก็ค้นหาทางแก้หรือพยายามเรียนรู้
- 2) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความสามารถในการสื่อสารทั้งกับสมาชิกภายในและบุคคลภายนอก
- 3) มีความเป็นผู้นำ มีความสามารถ และมีประสบการณ์ในการทำงานเป็นอย่างดี
- 4) เป็นผู้นำทางความคิดแบบเปลี่ยนแปลงในลักษณะการริเริ่ม กระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจ
- 5) มีความรับผิดชอบ ตรงเวลา ทำงานอย่างมีเป้าหมายที่ชัดเจน
- 6) มีจิตใจที่เป็นสาธารณะ ถ่ายทอดความรู้ที่ตนเองประสบความสำเร็จให้กับเกษตรกรได้นำไปใช้
- 7) เปิดรับข่าวสาร ความรู้ และเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ตลอดเวลา
- 8) ช่างสังเกต ช่างคิด ช่างสืบค้น ช่างแสวงหาคำตอบในปัญหา
- 9) ให้เกียรติผู้อื่น โดยการกระจายอำนาจและให้ความสำคัญกับทุกคนในองค์กร
- 10) มีความสามารถในการวางตนและปฏิบัติงานให้ผสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม
- 11) มีอุดมการณ์ในเรื่องการการพัฒนาชุมชนเป็นแรงผลักดันให้เกิดความมุ่งมั่นตั้งใจ

ด้านทักษะความรู้ความสามารถของผู้นำ ประกอบด้วยคุณสมบัติ ได้แก่

- 1) เข้าใจบริบทและการทำงานภายในศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
 - 2) เข้าใจสภาพแวดล้อมภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
 - 3) การจัดโครงสร้างภายในศพก. ที่เหมาะสม การบริหารจัดการ ส่งเสริมความรู้และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 4) มีความสามารถวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
 - 5) ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก มีแนวคิดสร้างเครือข่าย
 - 6) ดำเนินงานตามเป้าหมายของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
- รู้เรื่องการเพิ่มมูลค่าสินค้า

7) มีความรู้ความสามารถในการนำความรู้ที่ได้จากการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นผู้ลงหรือทำก่อน เพื่อเป็นตัวช่วยให้ผู้อื่น ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

8) มีความเชี่ยวชาญด้านการทำนาแบบลดต้นทุน

9) มีวิธีการทำนาที่สอดคล้องต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ ด้วยวิถีของเศรษฐกิจพอเพียง ความพอเพียงในการดำรงชีวิต จึงเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้คนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้

ข้อค้นพบส่วนที่สอง คือ บทบาทของผู้นำ ประกอบด้วย 2 บทบาทสำคัญ โดยบทบาทแรก บทบาทในกระบวนการทำงาน มีรายละเอียดดังนี้

1) การเป็นผู้ประสาน ผู้นำทำหน้าที่ประสานทุกหน่วยงานที่จะมาให้ความรู้ หรือแม้แต่การแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเกษตรทุกเรื่อง

2) การเป็นผู้รับข่าว ผู้นำมีความพร้อมเปิดรับข่าวสารต่าง ๆ และนำมาทดลองปฏิบัติจนเกิดความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ ก่อนที่จะกระจายข่าวสารวิธีปฏิบัติเหล่านั้นไปยังชาวบ้าน ซึ่งทำให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมและเข้าใจข้อมูลต่าง ๆ ได้มากขึ้น

3) การกระจายข่าวสาร จากการที่ผู้นำได้รับข่าวสาร ความรู้มาจากการอบรมหรือได้รับการถ่ายทอดมาจากนักวิชาการเกษตรเหล่านั้นแล้ว ผู้นำทำหน้าที่กระจายความรู้และคำแนะนำที่ได้รับจากนักวิชาการเกษตร ไปยังเกษตรกรรายอื่น ๆ เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติต่อไปจากประสบการณ์ตรงในเรื่องที่ได้ทดลองด้วยตนเอง

4) การเจรจาต่อรอง เป็นกลไกที่สำคัญในการแก้ไขข้อขัดแย้งเพื่อให้ได้ข้อยุติซึ่งเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

5) การตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา จากเกษตรกรที่มีความรู้ความสามารถและมีองค์ความรู้ด้านการเกษตร มีความตั้งใจจริงในการทำงาน มีวิสัยทัศน์ที่มองไปข้างหน้าเป็นแบบอย่างให้ชาวบ้านได้เห็นจริง

6) การสร้างความสัมพันธ์ ผู้นำมีความสามารถในการโน้มน้าวใจให้เกษตรกรเข้ามาร่วมกิจกรรมส่วนหนึ่งคือ สามารถมีรายได้ และอีกส่วนหนึ่ง คือ ได้ความรู้และได้สารชีวภาพนำกลับไปทดลองใช้

7) การสร้างเครือข่าย เป็นการเชื่อมโยงของกลุ่มเกษตรกรที่สมัครใจ ที่จะแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมการเกษตรร่วมกัน

บทบาทที่สอง คือ บทบาทในการเป็นผู้กระตุ้น ให้เกิดวิสัยทัศน์ร่วมกัน สร้างแรงบันดาลใจ รู้จริง ทำให้เห็นภาพ และโน้มน้าวใจเพื่อให้สมาชิกในชุมชนร่วมมือในการทำกิจกรรมหรือปฏิบัติงานเพื่อสู่เป้าหมายคือ การขับเคลื่อนศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร โดยเชื่อว่าชุมชนสามารถทำการเปลี่ยนแปลงได้ เชื่อว่าพลังของชุมชนคือ พลังของการเปลี่ยนแปลงสังคม และสุดท้ายผู้นำต้องรับใช้ชุมชน ชุมชนคือ พลังแห่งการเปลี่ยนแปลง การเป็นแบบอย่างในการทำงานที่สามารถกระตุ้นให้สมาชิกลดต้นทุนการผลิต ลดการใช้สารเคมี การลดภาวะหนี้สิน การรับฟังปัญหา และการสร้างความสามัคคีในชุมชน ร่วมวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน หาสาเหตุของปัญหา และหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน เป็นผู้ใฝ่รู้ อยู่เสมอ ทั้งการคิดค้น ทดลอง วิจัยเพื่อหาแนวทางหรือโครงการในการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาชุมชนและสังคมการเกษตร ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน รวมถึงการกระตุ้นให้คณะกรรมการพัฒนาตนเองด้านการสื่อสารเพื่อเป็นวิทยากรประจำฐานเรียนรู้อีกด้วย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2. เพื่อศึกษาการสื่อสารของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ข้อค้นพบคือ องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการข้อมูลข่าวสารระหว่างบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร สาร สื่อและผู้รับสาร อันส่งผลต่อการเรียนรู้โดยสามารถพิจารณาจากรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

ผู้ส่งสาร คือ ผู้ใหญ่ไพรซ์ เสงี่ยมเจริญ ผู้นำที่ทำหน้าที่สื่อสารเกี่ยวกับแนวคิดวิธีปฏิบัติการเพิ่มประสิทธิภาพสินค้าเกษตรหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดความรู้จากประสบการณ์จริง เป็นผู้ที่แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เสมอ เปิดรับและเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ตลอดเวลา ได้แก่ การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร การอ่านหนังสือ การเข้าร่วมอบรมสัมมนา การศึกษาดูงาน การปฏิบัติการในแปลงสาธิต การทดลองในไร่นาของตนเอง การเป็นวิทยากร และนำองค์ความรู้ที่ได้จากแหล่งต่าง ๆ นั้นกลับมาปรับปรุงตนเองเสมอ ซึ่งประสิทธิภาพการสื่อสารของผู้นำ มีรายละเอียดดังนี้

1) ทักษะในการสื่อสาร ผู้นำมีความสามารถด้านการพูด การเขียน การฟัง การอ่าน การตีความ หรือเรียกรวม ๆ ได้ว่าเป็นทักษะในการสื่อสาร หรือความสามารถในการสื่อสารของผู้นำ

2) ทักษะคิด หมายถึง ทักษะคิดของผู้นำศวก. ที่มีต่อตนเอง ต่อเรื่องที่ทำการสื่อสารและทัศนคติต่อผู้รับสาร ดังนี้

2.1) ทักษะคิดต่อตนเอง คือ ผู้นำมีความรู้สึกเชื่อมั่นว่าตนเองมีความสามารถ จากการลองผิดลองถูกด้วยตนเอง จากการลงมือทำและปฏิบัติจริง จึงสามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างชัดเจน

2.2) ทักษะคิดต่อเรื่องที่จะสื่อสาร เมื่อผู้สื่อสารมีทัศนคติที่ดีต่อเรื่องนั้น ชอบเรื่องที่จะสื่อสารก็จะเกิดความรู้สึกต้องการจะทำ รักที่จะทำและทำด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ

2.3) ทักษะคิดต่อผู้รับสาร การที่ผู้ส่งสารมีทัศนคติที่ดีต่อผู้รับสารนั้น ทำให้เขาเกิดความรู้สึกเป็นมิตร จริงใจ มีความตั้งใจ มีความรู้สึกที่ดี มีความปรารถนาที่จะถ่ายทอดความรู้ นำเสนอเนื้อหาสาระที่เหมาะสม เข้าใจง่ายเป็นที่พอใจของผู้รับสาร

3) ความรู้ ผู้นำมีความรู้ในเรื่องที่จะสื่อสาร ซึ่งเป็นองค์ประกอบของความน่าเชื่อถือที่สำคัญที่ชาวบ้านมีต่อผู้นำ

4) สถานภาพทางสังคม หมายถึง ตำแหน่งของบุคคลที่ดำรงอยู่ในสังคม มี 2 ประเภท คือ สถานภาพโดยกำเนิดของผู้นำคือ ผู้ใหญ่ไพรซ์เติบโตมาจากครอบครัวชาวนา ได้เห็นถึงวิถีการทำนาตั้งแต่เด็ก ได้

สั่งสมประสบการณ์การทำงานตั้งแต่อดีตมาจนปัจจุบัน และสถานภาพที่ได้มาภายหลังอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความสำเร็จของการกระทำของผู้นำ คือ การเป็นผู้ใหญ่บ้านมีความสัมพันธ์ต่อการบริหารศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ในด้านภาวะผู้นำของผู้ใหญ่บ้านพบว่า มีภาวะผู้นำสูง ได้รับการยอมรับนับถือจากชาวบ้านเป็นอย่างดี

5) วัฒนธรรม หมายถึง รูปแบบของกิจกรรมเด่นชัดของคนในชุมชนบ้านบัวล้มช้าง วิธีการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นพฤติกรรมและสิ่งที่คนในชุมชนผลิตสร้างขึ้น ชาวบ้านมีความเอื้ออาทรต่อกัน ในลักษณะเครือญาติ ด้วยความสัมพันธ์ในระบบดังกล่าว จึงทำให้เกิดเป็นระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนยิ่งเกาะเกี่ยวแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

สาร คือ เนื้อหา สาระที่ผู้นำเผยแพร่ออกไปเพื่อถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก ความต้องการ ข่าวสาร และวัตถุประสงค์ของตนจะต้องอาศัยเครื่องมือในการถ่ายทอด ซึ่งผู้นำต้องสร้างความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่าง ๆ ในเนื้อหาเหล่านั้น แล้วจัดระเบียบเนื้อหาให้เข้าใจง่าย ปรับประยุกต์เนื้อหาสารให้เหมาะกับกลุ่มสมาชิก ผู้นำมีกลยุทธ์ในการสื่อสารที่สามารถโน้มน้าวใจให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมได้มากขึ้น เป็นผู้ที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิหลังของผู้รับสาร และจากการเป็นคนในพื้นที่ชุมชนเดียวกัน จึงนับได้ว่าเป็นจุดแข็งของผู้ส่งสารที่เข้าใจวัฒนธรรม และทำการจัดการเนื้อหาให้สมาชิกได้เข้าใจ เข้าถึงเป็นอย่างดี

สื่อ คือ ช่องทางในการถ่ายทอดแนวคิด แนวทางปฏิบัติของการเพิ่มประสิทธิภาพสินค้าเกษตรหรือกิจกรรมต่าง ๆ ให้สมาชิกได้ทราบ อาทิ สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อกิจกรรม การฝึกอบรม/ฐานเรียนรู้ หอกระจายข่าวสาร การประชุม และสื่อใหม่ ได้แก่ โน้ตบุ๊ก เป็นต้น จากการศึกษาค้นคว้า ผู้นำได้เลือกใช้สื่อกิจกรรมประเภท การฝึกอบรม/ฐานเรียนรู้ ซึ่งเป็นช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับเนื้อหาสารและรูปแบบการเรียนรู้ของเกษตรกร เนื่องจากมีการใช้วัสดุ อุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้ จากการปฏิบัติและสัมผัสจากของจริง ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ ช่วยในการถ่ายทอดการทำงาน เป็นแหล่งเชื่อมประสานคนในพื้นที่ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน รวมไปถึงสามารถเป็นช่องทางการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานต่าง ๆ ได้ จึงเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดในระดับสูง และเปิดโอกาสให้ผู้นำและสมาชิกได้มีความใกล้ชิดกันมากพอควร หากแต่การจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งต้องใช้งบประมาณค่อนข้างสูง จึงนับได้ว่าเป็นข้อจำกัดประการหนึ่ง นอกจากนี้ ผู้นำยังพิจารณาว่าเรื่องไหนควรสื่อสารทางช่องทางใด อาทิ การประชุมที่มีความเป็นทางการก็ใช้หนังสือเชิญประชุม หากเป็นการแจ้งข่าวสารทั่วไปใช้ส่งข่าวทางไลน์กลุ่ม และยังเลือกช่องทางการสื่อสารให้เหมาะกับจุดมุ่งหมายของการสื่อสารอีกด้วย เช่น ต้องการสื่อสารเพื่อระดมคนเข้าร่วมประชุมผู้นำเลือกใช้ไลน์และจดหมายเชิญ หรือหากต้องการให้สมาชิกที่ไม่ค่อยมีส่วนร่วมเข้าร่วมกิจกรรมด้วย ต้องใช้วิธีการบอกต่อแบบปากต่อปาก เป็นต้น

ผู้รับสาร คือ บุคคลหรือกลุ่มคนที่เป็นผู้รับสารของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ได้แก่ ผู้บริหาร สมาชิก เจ้าหน้าที่ภาครัฐและเครือข่ายการทำงาน โดยมีวิธีการสื่อสารกับกลุ่มผู้รับสารแต่ละประเภท ดังนี้

- 1) กลุ่มผู้รับสารที่เป็นผู้บริหาร พบว่าผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร เป็นผู้ส่งสารที่มีความสามารถเข้าใจความพร้อมและความสามารถในการรับสารของผู้รับสารแต่ละคนที่เป็นทีมบริหารจัดการ เป็นผู้ที่มีบุคลิกลักษณะที่ดี มีความน่าเชื่อถือ แคล่วคล่องเปิดเผยจริงใจ และมีความรับผิดชอบ ในฐานะเป็นผู้ส่งสาร ผู้นำใช้การประชุมลงมติดิความเห็นส่วนใหญ่ในการทำงานกับทีมบริหาร ไม่ใช้การตัดสินใจของตนเองอย่างเดียว แต่เอาความคิดเห็นของทีมงาน จึงได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากทีมผู้บริหารศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
- 2) กลุ่มผู้รับสารที่เป็นสมาชิก ประกอบอาชีพเกษตรกร อาศัยอยู่ในพื้นที่โดยรอบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ที่มีลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม และประเพณีเป็นแบบเดียวกัน ทำให้สามารถสร้างกระบวนการรับรู้ข้อมูลได้ไม่ยาก
- 3) กลุ่มผู้รับสารที่เป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐและเครือข่ายการทำงาน เป็นกลุ่มคนหรือผู้ให้บริการวิชาการทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรสู่ผู้นำ รวมถึงทำหน้าที่ให้การส่งเสริมและให้คำปรึกษา ผู้นำมีการสื่อสารกับบุคคลกลุ่มนี้ในลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำความรู้จักเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ ๆ การแสวงหาข้อมูลข่าวสาร การพิจารณาความสอดคล้อง และการตัดสินใจว่าจะยอมรับนำไปใช้ตามรูปแบบและกระบวนการของเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ ๆ ให้เหมาะสมกับตนเอง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3. เพื่อวิเคราะห์ผลของการสื่อสารจากผู้นำ ที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

จากการวิเคราะห์พบว่า ผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรเป็นปัจจัยหลักของความสำเร็จด้านการส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิก เสริมสร้างพลังจากการปฏิบัติจริง และแก้ปัญหาการผลิตสินค้าเกษตร ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกที่เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร แบ่งเป็น 5 ฐานการเรียนรู้ ได้แก่ 1) วิเคราะห์ดินและใช้ปุ๋ยสั่งตัด 2) ปุ๋ยอินทรีย์-ปุ๋ยน้ำชีวภาพ 3) การจัดการศัตรูพืช – โรคและแมลง 4) เศรษฐกิจพอเพียง 5) มูลค่าสินค้าเกษตร (เครื่องจักรกลการเกษตร) ผู้ใหญ่ไพบrix เสงเจริญ ผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร เป็นปัจจัยหลักของความสำเร็จ แม่มต่าง ๆ ที่มีต่อการเข้าร่วมฐานการเรียนรู้ของสมาชิก เสริมสร้างพลังการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงที่สามารถนำไปแก้ปัญหาการผลิตสินค้าเกษตร โดยผู้นำเกษตรกรต้นแบบเจ้าของแปลงเรียนรู้ ได้นำองค์ความรู้ในการบริหารจัดการชุมชน มาปรับใช้ในชุมชนของตนเอง ได้พัฒนาชุมชนในมิติต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจและสังคม สิ่งแวดล้อม ตลอดจนคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ใช้ทั้ง 5 ฐานการเรียนรู้ เป็นแบบอย่างในการทำงานที่สามารถลดต้นทุนการผลิต ลดการใช้สารเคมี ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ทำการเกษตรโดยยึดหลัก “เกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ เกษตรแบบนี้มีความสุข ในเรื่องปลอดภัยตัวเรา ครอบครัวและยังปลอดภัยถึงคนในชุมชนและมีความสุขในเรื่องของสุขภาพร่างกาย” ทำให้สามารถลดรายจ่ายในครัวเรือน การเป็นต้นแบบให้กับชาวบ้านในเรื่องการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย และดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปลูกพืชผักแบบผสมผสาน เป็นผู้นำสมาชิกในชุมชนที่มีความมุ่งมั่นในการแก้ปัญหา สาธารณะ เช่น การทำนาโดยการไม่เผาฟางข้าว นอกจากจะไม่ทำให้เกิดภาวะโลกร้อนแล้ว ฟางข้าวและตอซึ่งจะย่อยสลายกลายเป็นปุ๋ย และยังช่วยในการปรับปรุงดิน เพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน ทำให้คุณภาพของดินดีขึ้น

นอกจากนี้ยังพบว่าผู้นำเป็นผู้พัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ใฝ่เรียนรู้ จึงทำให้เกิดความคิดริเริ่มพัฒนาตนเองเป็นปราชญ์ท้องถิ่นที่มีส่วนสำคัญในการร่วมกันแก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้านผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นผู้นำในการพัฒนาด้านอาชีพและสังคม ยึดหลัก 5 ร่วม ได้แก่ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ สร้างความเข้มแข็งให้กับศูนย์เรียนรู้ระดับอำเภอ ตลอดจนขยายไปยังศูนย์เรียนรู้ระดับจังหวัด และระดับเขตอีกด้วย ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4. เพื่อนำเสนอแนวทางการสื่อสารของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ได้ข้อค้นพบในแง่มุมการสื่อสาร โดยพบว่า ผู้นำมีการสื่อสารขาเข้า คือ เป็นผู้สนใจที่จะเรียนรู้ ศึกษา ข้อมูลข่าวสาร และสิ่งที่เป็นประโยชน์จากสื่อที่หลากหลายและมีความถี่ในการเปิดรับสูง เช่น หนังสือ โทรทัศน์วิทยุ และจากการบรรยาย การเข้าอบรมการประชุม และเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และมีการสื่อสารขาออก คือ การมีโอกาสถ่ายทอดข่าวสารให้ผู้อื่นและมีความสามารถด้านการโน้มน้าวใจ ซึ่งนับว่าเป็นกลไกสำคัญของความสำเร็จ เป็นบทบาทของการสื่อสารที่มีต่อการพัฒนา ผ่านแนวทางการสื่อสารของผู้นำอย่างผู้ใหญ่ไพบrix เสงเจริญ ซึ่งแนวทางการสื่อสารของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร มีรายละเอียดดังนี้

1) มีความชัดเจนในวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร คือ การสื่อสารระหว่างเกษตรกรในชุมชนกับโลกภายนอก กระตุ้นและสนับสนุนให้เกษตรกรมีความสามารถในการผลิตทางการเกษตร เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนและทำเป็นอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการเรียนรู้จากเกษตรกรต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการประกอบกิจกรรมด้านการเกษตร และร่วมกันแก้ไขปัญหาการผลิต การแปรรูป และการตลาด

2) มีความชัดเจนในบทบาทของตนเอง คือ การเป็นผู้ถ่ายทอด ผู้ให้บริการ และเป็นผู้โน้มน้าวใจกระตุ้นให้เกษตรกรรู้จักปัญหา และแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง หรือโดยการทำงานเป็นกลุ่ม กระตุ้นให้เกษตรกรได้เข้ามาใช้ประโยชน์และเป็นสมาชิกของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร เป็นผู้ให้ความรู้ สอน และฝึกฝนเกษตรกร และการเป็นผู้ให้บริการซึ่งเป็นภารกิจหลักของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ในการบริการด้านการเกษตร เพื่อตอบสนองความต้องการ การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาที่เหมาะสมในชุมชน และเหมาะสมกับสมาชิกแต่ละคน

3) ยึดหลักการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม คือ มุ่งเน้นให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วม โดยผ่านการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดการระดมความคิด การแลกเปลี่ยน การตัดสินใจ การวางแผน และการทำงานร่วมกัน อีกทั้งยังมีการตรวจสอบหรือการประเมินผลการดำเนินการเพื่อทำให้เกิดการพัฒนา ส่งผลให้ชุมชนเกิดการรวมตัวกันดี เกิดความไว้วางใจ เชื่อใจ ชาวบ้านจึงให้ความร่วมมือกับผู้นำดี ร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ ภายใต้แนวคิดของการได้รับประโยชน์ร่วมกันของทุกฝ่าย

4) การเป็นผู้สร้างและให้ความหมายในกระบวนการสื่อสาร คือ การเป็นผู้สร้างและให้ความหมายในกระบวนการสื่อสารระหว่างสมาชิกและบุคคลที่สนใจ รู้หลักการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสาธิต การสอน และการแนะนำต่าง ๆ ได้ดี นอกจากนี้ผู้นำยังมีบทบาทเป็นผู้ให้คำอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ที่ทางกระทรวงเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ข้อมูลมา โดยการนำข้อมูลมาทำความเข้าใจแล้วให้ความหมายในแบบที่ทำให้เกษตรกรเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้

5) การจัดการสารหรือข้อมูลความรู้ที่เหมาะสม คือ การมีผู้รับสารเป็นเป้าหมาย เน้นการประสานงานหรือการติดต่อสื่อสารให้เกิดความเข้าใจตรงกัน เพื่อการร่วมมือปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับปัญหาของชุมชนและสามารถตอบสนองความต้องการด้านการเกษตรของชุมชนได้ และเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเกษตร ผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ก็คือ เนื้อหาสารอย่างหนึ่งนั่นเอง ซึ่งเป็นความหมายทั้งในส่วนของคำพูด และการทำจริงให้เห็นเป็นตัวอย่าง ซึ่งทำให้เกษตรกรยอมรับ คล้อยตามทั้งความคิดและการปฏิบัติในการประกอบอาชีพ

6) การเป็นช่องทางในการถ่ายทอดและแพร่กระจายข่าวสารที่ได้รับมาจากนักส่งเสริมการเกษตร คือ การเป็นช่องทางการสื่อสารของนักส่งเสริมการเกษตร ใช้ส่งผ่านข้อมูลไปยังเกษตรกร และยังเป็นสื่อกลางนำพาความสัมพันธ์หลาย ๆ อย่างสู่ชุมชน อาทิ การร้องเรียนต่าง ๆ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเกษตร สามารถมาแจ้งได้ที่ผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร จากนั้นผู้นำก็จะประสานกับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มาดำเนินงานต่อไป

7) การกระตุ้นให้สมาชิกทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน คือ การส่งเสริมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เนื่องจากในกระบวนการสื่อสารเป็นลักษณะการสื่อสารสองทาง โดยผู้นำและสมาชิกมีการสลับกันเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร เป็นการติดต่อสื่อสารที่เกษตรกรมีการตอบสนอง และมีปฏิกริยาป้อนกลับไปยังผู้นำ บรรยากาศในการสื่อสารเป็นแบบถาม ตอบ ร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา และมีลักษณะทิศทางการไหลของข่าวสารส่วนใหญ่เป็นแบบแนวนอน ซึ่งจะมีความเป็นมิตร เป็นกันเอง จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้ดีขึ้น สามารถร่วมกันสร้างนวัตกรรมการเกษตรใหม่ ๆ ร่วมกันได้ และยังเป็นผู้รับสารและผู้ถอดความหมายข้อมูลจากนักส่งเสริมการเกษตร ให้มีความเหมาะสมกับเกษตรกรก่อนที่จะส่งไปต่อ

- 8) การใช้สื่อที่หลากหลายอย่างผสมผสาน คือ การนำสื่อหลาย ๆ ประเภทมาใช้ร่วมกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในการเรียนรู้ เป็นตัวกลางในการนำเสนอข้อมูล เนื้อหาความรู้ แนวทางปฏิบัติของการเพิ่มประสิทธิภาพสินค้าเกษตรหรือกิจกรรมต่าง ๆ ให้สมาชิกได้ทราบ อาทิ สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อกิจกรรม การฝึกอบรม/ฐานเรียนรู้ หอกระจายข่าวสาร การประชุม และสื่อใหม่ ได้แก่ โลกออนไลน์ เฟซบุ๊ก เป็นต้น
- 9) การเป็นนักประสานงานเพื่อสร้างและพัฒนาเครือข่าย คือ การประสานความร่วมมือในพื้นที่รวมถึงเครือข่ายทุกระดับ เพื่อขยายโอกาสการทำงาน ให้งานส่งเสริมการเกษตรดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่าย เช่น การประสานงานกับกรมส่งเสริมการเกษตร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

การอภิปรายผล

คุณลักษณะและบทบาทของผู้นำผลการศึกษพบว่าผู้ใหญ่ไพรัช เสงี่ยมเจริญ เป็นผู้นำที่มีความรู้ มีความเสียสละเพื่อส่วนร่วม รับฟังความคิดเห็น ให้เกียรติผู้อื่น และมีความจริงจัง และที่ขาดไม่ได้จะต้องมีผู้ตามที่ดีคอยสนับสนุน ปัจจัยในความสำเร็จของการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ประกอบด้วย การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ และเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ตลอดเวลา ด้วยการเข้าร่วมประชุมและอบรมกับหน่วยงานต่าง ๆ มีจิตสาธารณะ เป็นผู้เผยแพร่องค์ความรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับจากประสบการณ์จริง บริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและผู้บริโภค มีองค์ความรู้เรื่องดิน รู้เรื่องปุ๋ย รู้เรื่องการดูแลรักษา

ด้านบุคลิกภาพและทักษะความรู้ความสามารถของผู้นำ ผู้วิจัยพบว่าต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันที่จะต้องอยู่ในตัวผู้นำ เพื่อให้สามารถสร้างความโดดเด่นในการแสดงบทบาทความเป็นผู้นำได้อย่างสมบูรณ์ โดยบทบาทต่าง ๆ สามารถนำไปสู่การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ การสร้างความน่าเชื่อถือ เกิดการเห็นพ้องต่อการดำเนินงานที่ผู้นำได้ลงมือปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่าง อันจะทำให้ชุมชนมีกระบวนการปฏิบัติไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การยกระดับอาชีพ คุณภาพชีวิตและสุขภาพของชุมชน ทั้งนี้คุณลักษณะที่กล่าวถึงข้างต้นนั้น เป็นลักษณะเฉพาะของผู้นำ ส่วนบทบาทในกระบวนการทำงานและบทบาทในการเป็นผู้กระตุ้นนั้น มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของผู้นำ โดยบทบาทในกระบวนการทำงานจะเป็นส่วนหนึ่งของคุณลักษณะของผู้นำ อาทิ ในการทำงานจะมีบทบาทความเป็นผู้นำโดยตำแหน่งซึ่งสัมพันธ์กับบุคลิกภาพของผู้นำ นอกจากนี้ยังพบว่าบทบาทในการเป็นผู้กระตุ้นมีความสัมพันธ์กับทักษะความรู้ความสามารถของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ด้วยเช่นกัน ซึ่งคุณลักษณะและบทบาทของผู้นำข้างต้นมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Greenleaf (1977) เรื่องผู้นำแบบใฝ่บริการเป็นแนวคิดในการเสริมพลังอำนาจ คุณภาพ การสร้างทีมงาน และการบริหารแบบมีส่วนร่วม รวมถึงจรรยาบรรณการให้บริการ ซึ่งรวมอยู่ในปรัชญาของการบริหาร กล่าวคือ “โมเดลของภาวะผู้นำควรเน้นที่การให้บริการผู้อื่น ส่งเสริมความสำคัญของชีวิตกลุ่ม และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ” คุณลักษณะของผู้นำทั้งด้านบุคลิกภาพและทักษะความรู้ ความสามารถ ตลอดจนการเป็นผู้นำทางความคิดแบบเปลี่ยนแปลงในลักษณะการริเริ่ม กระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดผู้นำการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นครั้งแรกจากงานวิจัยของ Burns (1978, p. 20) ได้เปิดหน้าใหม่ของการวิจัยภาวะผู้นำ เมื่อเขาเสนออโมโนทัศน์เกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (transactional leadership) และภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงสภาพ (transformational leadership) ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน หมายถึง การแลกเปลี่ยนสิ่งใดสิ่งหนึ่งกับคนใดคนหนึ่ง ส่วนภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงสภาพหมายถึง แนวความคิดที่มีพลัง และมีความซับซ้อนมากกว่าภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน

ซึ่งมิโนทาคันใหม่ของภาวะผู้นำนี้จะปรากฏเมื่อใครคนใดคนหนึ่งหรือมากกว่าถูกสนับสนุนให้เป็นผู้นำ โดยผู้ตาม และผู้นำซึ่งเขาเหล่านั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีการตั้งใจ และคุณธรรมสูงกว่าผู้อื่น Burns ผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้นำที่ตระหนักถึงความต้องการของผู้ตาม เน้นการพัฒนาผู้ตาม กระตุ้นและยกย่องซึ่งกันและกันจน เปลี่ยนผู้ตามเป็นผู้นำ และการปรับเปลี่ยนผู้นำจะทำให้เป็นอุดมคติในแง่ที่ผู้นำเป็นแบบอย่างทางจริยธรรม ในการทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมหรือชุมชน โดยผู้นำการเปลี่ยนแปลงก็จะมีความเป็นผู้นำจริยธรรม ร่วมด้วย ตัวอย่างผู้นำลักษณะนี้ อาทิ ผู้นำชุมชน เป็นต้น

ในมิติการสื่อสารพบว่า ผู้ใหญ่ไฟรัช มีความสามารถด้านการสื่อสารและได้รับการยอมรับจากสมาชิก อยู่ในระดับสูงโดยคุณสมบัตินี้สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารโน้มน้าวใจที่ว่า คนที่โน้มน้าวใจผู้อื่นได้เก่งนั้น จะต้องสามารถอธิบายจุดยืนทางความคิดของตนเองได้อย่างเข้าใจในแบบที่สามารถแสดงให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจนเลยว่าแนวคิดของตนเองนั้นมีข้อดีในเรื่องใดบ้าง (วุฒินันท์ ชุมภู, ผู้แปล. 2557, หน้า 157)

ด้านสื่อหรือช่องทางการสื่อสารที่สำคัญคือ ฐานการเรียนรู้ที่ต้องอาศัยทักษะการสื่อสารของผู้ส่งสาร หรือผู้นำ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาจารย์ อ่อนสอาด (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ องค์ประกอบการสื่อสารที่สร้างความสำเร็จต่อวิถีการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้วิถี ธรรมชาติ มาบเอื้องตำบลหนองบอนแดง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี พบว่าการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ นั้นับเป็นช่องทางการสื่อสารที่สำคัญที่ต้องอาศัยคุณลักษณะของผู้ส่งสาร (วิทยากร) ที่ประกอบไปด้วยความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ตรง ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความเสียสละ จนเป็นที่น่าเชื่อถือศรัทธา รวมถึงการสร้างสารที่โน้มน้าวด้วยคำพูดของวิทยากร และการเรียนรู้ที่กระตุ้นเตือนใจผ่านข้อความต่าง ๆ บทเพลงที่มีเนื้อหาคล้องจองรวมไปถึงสีและสัญลักษณ์อื่น ๆ ซึ่งล้วนแต่กระตุ้นให้ผู้รับสาร (ผู้เข้าอบรม) ตระหนักถึง ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง

นอกจากนี้ยังพบว่า สื่อกิจกรรมประเภทฐานเรียนรู้ มีคุณสมบัติเป็นการสื่อสารชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Berrigan F.J. (1979) ได้กล่าวถึงการสื่อสารชุมชนไว้ดังนี้

- 1) สื่อของชุมชนเน้นการปรับปรุงสื่อให้เหมาะสมสำหรับประโยชน์การใช้งานของชุมชน
- 2) สื่อชุมชนต้องเป็นสื่อที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึง (access) ได้ตลอดเวลา เพื่อนำไปใช้เพื่อติดตามข่าวสาร เพื่อความรู้ และเพื่อความบันเทิง
- 3) สื่อชุมชนเป็นสื่อที่ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วม (participates) ในหลาย ๆ บทบาทไม่ว่าจะเป็น ผู้วางแผนการใช้สื่อ ผู้ผลิต ผู้แสดง ฯลฯ
- 4) สื่อชุมชนต้องเป็นสื่อที่แสดงออกของชุมชนมิใช่เป็นสื่อเพื่อชุมชน ซึ่งหมายความว่า ตัวตนของชุมชน ที่จะแสดงออกไปนั้นต้องมาจากการกำหนดของชุมชนเอง
- 5) สื่อชุมชนจะปรับเปลี่ยนลักษณะของการเป็นเครื่องมือถ่ายทอดข่าวสารจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง มาเป็นเวทีสำหรับแลกเปลี่ยนข่าวสารและการแสดงความคิดเห็นของคนทุกคน

จากการวิเคราะห์ผลของการสื่อสารจากผู้นำที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่าผู้ใหญ่ไฟรัช เป็นสื่อบุคคล ที่มีประสิทธิภาพสูง สามารถทำหน้าที่ในการแพร่กระจายนวัตกรรมเพื่อการส่งเสริม การเกษตร มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พลชัย เพชรปลอด (2555) ศึกษากระบวนการพัฒนาการ สื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของปราชญ์ชาวบ้าน ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน บ้านดอนผิงแดด จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ภาพสะท้อนบทบาทที่สำคัญของสื่อบุคคลในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น สื่อบุคคลที่ทรงประสิทธิภาพ สื่อบุคคลกับการแพร่กระจายนวัตกรรม สื่อมวลชนจะมีประสิทธิภาพ

สื่อบุคคลกับการแพร่กระจายนวัตกรรม สื่อมวลชนจะมีประสิทธิภาพเรื่องการสร้างความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรม ขณะที่สื่อบุคคลจะมีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่จะส่งผลให้เกิดการยอมรับหรือปฏิเสธแนวคิดใหม่ ๆ คนส่วนใหญ่ไม่ได้ประเมินนวัตกรรมจากด้านข้อมูล แต่มักประเมินจากคนใกล้ชิดที่ยอมรับนวัตกรรม

จากการวิเคราะห์ วิธีการหรือแนวทางการสื่อสารของผู้นำในการเป็นผู้ส่งสาร สาร สื่อและผู้รับสาร มีความสอดคล้องการแนวคิดของเบอร์โล (Berlo, 1960) ดังนี้

1. ผู้ส่งสาร (sender) ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะความชำนาญในการสื่อสารโดยมีความสามารถในการเข้ารหัส (encode) เนื้อหาข่าวสาร มีเจตคติที่ดีต่อผู้รับเพื่อผลในการสื่อสาร มีความรู้อย่างดีเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่จะส่ง และควรจะสามารถในการปรับระดับของข้อมูลนั้นให้เหมาะสมและง่ายต่อระดับความรู้ของผู้รับข้อมูลโดยผู้นำศก. เป็นผู้ที่มีทักษะความชำนาญในการสื่อสารและยังมีบทบาทเป็นผู้ให้คำอธิบายต่าง ๆ ที่ทางกระทรวงเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ข้อมูลมา โดยการนำข้อมูลมาทำความเข้าใจแล้วให้ความหมายในแบบที่ทำให้เกษตรกรเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้

2. สาร (message) เกี่ยวข้องทางด้านเนื้อหา สัญลักษณ์ และวิธีการส่งข่าวสาร เมื่อผู้นำต้องการสอนหรือพัฒนาให้เกษตรกรลดต้นทุนการผลิต ก็ใช้วิธีการลงมือทำให้เกษตรกรเห็นว่าการลดต้นทุนการผลิตทำอย่างไร ซึ่งเป็นการสื่อสารด้วยการกระทำ นอกจากการแสดงออกเป็นคำพูดคิดอย่างไร หรืออาจกล่าวได้ว่าผู้นำก็คือ เนื้อหาสารอย่างหนึ่งนั่นเอง ซึ่งเป็นความหมายทั้งในส่วนของคำพูดและการทำจริงให้เห็นเป็นตัวอย่าง ซึ่งทำให้เกษตรกรยอมรับ คล้อยตามทั้งความคิดและการปฏิบัติในการประกอบอาชีพ

3. ช่องทางการสื่อสารหรือสื่อ (channel) หมายถึงการที่จะส่งข่าวสารโดยการให้ผู้รับได้รับข่าวสารข้อมูลโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 หรือเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง คือ การได้ยิน การดู การสัมผัส การลิ้มรส หรือการได้กลิ่น ผู้นำเป็นช่องทางการสื่อสารของนักส่งเสริมการเกษตร รวมถึงการเป็นสื่อกลางที่ต้องใช้ความสามารถเฉพาะตนเพื่อการเผยแพร่องค์ความรู้ต่าง ๆ ไปสู่ชุมชน

4. ผู้รับสาร (receiver) ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะความชำนาญในการสื่อสารโดยมีความสามารถใน “การถอดรหัสสาร” (decode) เป็นผู้ที่มีเจตคติ ระดับความรู้ และพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรม เนื่องจากในกระบวนการสื่อสารเป็นลักษณะการสื่อสารสองทาง โดยผู้นำและสมาชิกมีการสลับกันเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร เป็นการติดต่อสื่อสารที่เกษตรกรมีการตอบสนอง และมีปฏิริยาตอบสนองไปยังผู้นำ โดยสามารถโต้ตอบ ปรัชญาหรือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้ บรรยากาศในการสื่อสารเป็นแบบถาม ตอบ ร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา มีความเป็นกันเอง และยังเป็นช่องทางในการสร้างนวัตกรรมการเกษตรใหม่ ๆ ร่วมกันได้อีกด้วย นอกจากนี้ผู้นำยังเป็นผู้รับข้อมูลข่าวสาร และเป็นผู้ออกความหมายข้อมูลจากนักส่งเสริมการเกษตร เพื่อส่งต่อไปยังเกษตรกรอีกขั้นตอนหนึ่ง การยึดหลักการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในแนวทางการสื่อสารของผู้นำ ที่มุ่งเน้นให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วม โดยผ่านการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดการระดมความคิด ส่งผลให้ชุมชนเกิดการรวมตัวกันดี เกิดความไว้วางใจ เชื่อใจ ชาวบ้านจึงให้ความร่วมมือกับผู้นำดี ความร่วมมือ หมายถึง การมีแนวความคิดที่ดีแล้วก็มีแนวทางที่จะเข้าร่วมในกระบวนการ เข้าร่วมในการจัดการ เพื่อให้เกิดผลเชิงมีส่วนร่วม ได้แก่ ร่วมรับรู้ ร่วมคิดตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ ภายใต้แนวคิดของการได้รับประโยชน์ร่วมกันของทุกฝ่าย มีความสอดคล้องการแนวคิดของ Rennie (2006, p. 17) สรุปผลจากการประชุมของ UNESCO ในช่วงปี ค.ศ. 1976 ในส่วนที่ว่าด้วยการสื่อสารเพื่อชุมชนคือ การสื่อสารแบบที่จะเกี่ยวข้องกับ Keywords ที่สำคัญ 3 คำคือ คำว่า “การมีส่วนร่วม” (participation) “การเข้าถึง” (accessibility) “การบริหารจัดการด้วยตัวเอง” (self-management) เป็นที่น่าสังเกตว่าคำทั้ง 3 คำนี้มีรากฐานมาจาก Keywords ของ “ประชาธิปไตย” คือเป็นการสื่อสารโดยประชาชน (self-management) ของประชาชน (participation) และเพื่อประชาชน (accessibility)

ทั้งนี้ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาชุมชน สังคม และศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

ในแง่ของการสื่อสารกับเครือข่ายและผู้ที่เกี่ยวข้องการ ผู้นำเป็นนักประสานงานเพื่อสร้างและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในพื้นที่ รวมถึงเครือข่ายในระดับจังหวัดและระดับเขต เพื่อส่งเสริมการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่าย มีความสอดคล้องกับแนวคิดของพรสิทธิ์ พัฒนารักษ์ (2559, หน้า 33) ที่กล่าวว่า การสื่อสารชุมชนโดยทั่วไปแล้วนิยมใช้สื่อบุคคล และเครือข่ายการสื่อสารทำการสื่อสารไปยังชุมชนเป้าหมาย เพราะมีความใกล้ชิดเป็นกันเองในชุมชน อีกทั้งมีพื้นฐานของวัฒนธรรมชุมชนหรือความสนใจอย่างเดียวกันเป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดความผูกพันกันเป็นทุนเดิม ดังนั้นการเข้าถึงและการสร้างการยอมรับย่อมง่ายกว่าการใช้สื่ออื่น ตัวอย่างของสื่อบุคคลที่ใช้ในการสื่อสาร เช่น การสนทนา การอภิปราย การบรรยาย การประชุม การสัมมนา การอบรม เป็นต้น ขณะเดียวกันยังก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในการขยายวงของการสื่อสารออกไปเป็นเครือข่ายของการสื่อสาร เพื่อให้การสื่อสารไปยังกลุ่มที่อาศัยอยู่ในชุมชนวงกว้าง

ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

1. การศึกษาในครั้งนี้มีลักษณะแบบกรณีศึกษา จึงจำเป็นต้องมีปัจจัยประกอบเพื่อพัฒนาการสื่อสารของผู้นำ ได้แก่ การใช้คุณลักษณะเฉพาะตัวของผู้นำ รวมถึงการพัฒนาผู้นำและสมาชิกที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร โดยมีการผสมผสานทุนจากภายนอกเข้ามาสนับสนุนการดำเนินงาน และมีเครือข่ายสนับสนุนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
2. ควรเผยแพร่องค์ความรู้แนวทางการสื่อสารของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ให้กับพื้นที่อื่น ๆ ได้สามารถนำความรู้ไปปรับใช้เพื่อพัฒนาการสื่อสารในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาแนวทางการสื่อสารของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรในการวิจัยครั้งนี้ โดยทดลองในพื้นที่อื่น ๆ เช่น พื้นที่ในภาคเหนือ ภาคใต้ เป็นต้น เพื่อศึกษาความแตกต่างในการสื่อสารของผู้นำ อันเกิดจากการมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน
2. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายการสื่อสารของผู้นำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2559). *คู่มือการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ปาจารย์ อ่อนสอาด. (2553). *การวิเคราะห์องค์ประกอบการสื่อสารที่สร้างความสำเร็จต่อ "วิถีการดำรงชีวิตแบบพอเพียง" กรณีศึกษา ศูนย์การเรียนรู้วิถีกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง ตำบลหนองบอนแดง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พรสิทธิ์ พัฒนานุรักษ์. (2559). *แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับความเป็นชุมชนและการสื่อสารชุมชน. ในความรู้เบื้องต้น การสื่อสารชุมชน (หน่วยที่ 1, หน้า 33)*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พลชัย เพชรปลอด (2555). *ศึกษาระบบการพัฒนาการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของประชาชนชาวบ้าน ศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้าน บ้านดอนผิงแดด จังหวัดเพชรบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มิลเลอร์, โลบิร์ต บี. (2557). *การสื่อสารในมน้ำใจ*. แปลโดย. วุฒินันท์ ชุมภู. กรุงเทพฯ: เอ็กชเปอร์เน็ด.
- สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 2 จังหวัดราชบุรี. (2560). *ผลการประเมินและจัดระดับการพัฒนา ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร*. ราชบุรี: สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 2 จังหวัดราชบุรี.
- Berlo. D. K. (1960). *The process of communication*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Berrigan, F. J. (1979). *Community Communication*. UNESCO.
- Burns, J. M. (1978). *Leadership: Theory of leadership*. New York: Harper and Row.
- Greenleaf, R. K. (1977). *Servant Leadership: A Journey into the Nature of Legitimate Power and Greatness*. Mahwah, NJ: Paulist Press.
- Rennie, Ellie. (2006). *Community Media: A Global Introduction*. Rownan & Littlefield Publishers, Inc.
- Rogers, Lyman C. (1995). *On Becoming a Person*. Boston: PWS-Kent Publishing Company.